

**A MAGYAR LMBT SZÖVETSÉG VÉLEMÉNYE
A CSALÁDI ÉLETRE NEVELÉS TANTÁRGY
KERETTANTERVÉNEK TERVEZETÉRŐL**

2013. március 12.

**magyar lmbt
szövetség**

A Magyar Leszbikus, Meleg, Biszexuális és Transznemű Szövetség és tagszervezetei az új Nemzeti Alaptanterv¹, valamint a kerettantervek tervezeteinek² véleményezése után áttekintették a „Családi életre nevelés” tantárgy kerettantervének társadalmi vitára bocsátott tervezetét is. Sajnálattal tapasztaltuk, hogy a korábbi véleményünkben felvetett szempontok ebben a kerettantervben sem jelennek meg, sőt, az anyagban alig burkolt formában megjelenik a többségtől eltérő szexuális irányultsággal és/vagy nemi identitással rendelkező (leszbikus, meleg, biszexuális és transznemű, továbbiakban: LMBT) emberek elutasítása, kiütközik a szerzők nyilvánvaló homo- és transzfóbiája.

Mint a Nemzeti Alaptanterv tervezetéről kialakított álláspontunkban kifejtettük, számos nemzetközi egyezmény és ajánlás is foglalkozik a szexuális irányultságon és/vagy nemi identitáson alapuló hátrányos megkülönböztetés tilalmával az oktatás területén, valamint a szexuális irányultságra és nemi identitásra vonatkozó információk tananyagban történő megjelenítésének fontosságával. Így például az Európa Tanács Miniszterek Bizottsága 2010. március 31-i ülésén egyhangúlag, Magyarország támogatásával is elfogadta a CM/Rec(2010)5 számú, a szexuális irányultságon vagy nemi identitáson alapuló diszkrimináció elleni küzdelemről szóló, tagállamoknak címzett ajánlását.³ A dokumentum kormány által készített hivatalos magyar fordítása szerint: „32. A gyermek mindenek felett álló érdekére kellő figyelemmel minden szinten megfelelő intézkedéseket kell tenni a kölcsönös tolerancia és tisztelet szexuális irányultságtól, illetve nemi identitástól független előmozdítására az iskolákban. Ennek magában kell foglalnia a szexuális irányultsággal, illetve nemi identitással kapcsolatos objektív tájékoztatásnyújtást – például az iskolai tanrendben és az oktatási anyagokban –, valamint azon szükséges információk, védelem és támogatás megadását a tanulóknak és a hallgatóknak, amelyek lehetővé teszik számukra, hogy szexuális irányultságuknak, illetve nemi identitásuknak megfelelően élhessenek.”

FOGALOMZAVAR

Általánosan jellemző a tervezetre a szexualitással kapcsolatos fogalomzavar, a nemi szerepek, biológiai nem, genetikai nem, társadalmi nem, nemi identitás, gender fogalmainak pontatlan, zavaros, értelmezhetetlen használata, például: „A szexuális viselkedés biológiai aspektusai (nemi szerep vs. gender stb.)”. Jellemző, hogy a 71 oldalas, a szexualitás és párkapcsolatok kérdéseivel foglalkozó anyagban egyetlen egyszer sem szerepel a „szexuális irányultság” kifejezés, nehéz elhessegetni a gondolatot, hogy az anyag készítői a „szexuális irányultság” és „nemi identitás” kifejezések közötti eltérést⁴ nem érzékelik.

AZONOS NEMŰEK KÖZÖTTI PÁRKAPCSOLATOK LÁTHATATLANNÁ TÉTELE

A dokumentum a párkapcsolatok kapcsán következetesen a férfi-nő kapcsolatról, az intézményesített párkapcsolatok esetén pedig házasságról beszél figyelmen kívül hagyva,

¹ A Magyar LMBT Szövetség véleménye a Nemzeti Alaptanterv tervezetéről. 2012. március 5. Elérhető: http://m.cdn.blog.hu/lm/lmbtszovetseg/file/lmbtszov_nat_2012marc.pdf

² A Magyar LMBT Szövetség véleménye a kerettantervek tervezetéről. 2012. október 25. Elérhető: http://m.cdn.blog.hu/lm/lmbtszovetseg/file/lmbtszov_kerettanterv_2012okt.pdf

³ <http://www.kormany.hu/download/3/8d/80000/CM-Rec-2010-5-ajanlas.pdf>

⁴ Erről bővebben lásd: *Yogyakarta alapelvek a nemzetközi emberi jogi szabályok alkalmazásáról a szexuális irányultsággal és nemi identitással kapcsolatban* 8.o. <http://www.hatter.hu/kiadvanyaink/yogyakarta-alapelvek>

hogy a leszbikus, meleg és biszexuális emberek ugyanúgy alkothatnak párkapcsolatokat, illetve az ő részükre is rendelkezésre áll a hosszútávú elköteleződést és felelősségvállalást jelentő, a házassághoz hasonló jogokkal és kötelezettséggel járó családjogi intézmény, a bejegyzett élettársi kapcsolat.

Az azonos neműek közötti párkapcsolatok illetően figyelmen kívül hagyása számos negatív következménnyel jár:

- (1) A leszbikus, meleg és biszexuális fiatalok a családi életre nevelés keretében tanultakat nem tudják magukra vonatkoztatni, hiszen bár tökéletesen tisztában vannak vele, hogy ők azonos nemű partnerrel (vagy azonos nemű partnerrel is) fognak párkapcsolatot létesíteni, családot alapítani, a tananyag az ő sajátos helyzetükről, nehézségeikről semmit sem mond. Ennek következtében például a szexuális úton terjedő betegségek megelőzésére szolgáló intézkedéseket sem tudják magukra vonatkoztatni, amely nagyban felelős a kockázatos szexuális magatartások elterjedtségéért.
- (2) Az azonos nemű szülők által nevelt gyermekek saját tapasztalataikat nem találják meg a tananyagban, ezáltal elmélyül az a társadalom által gyakran sugallt érzésük, hogy az ő családjuk furcsa, nem normális. Ezek a gyerekek semmilyen fogódzót nem kapnak arra vonatkozóan, hogy saját családjukat hogyan mutassák meg az osztálytársaik előtt, hogyan beszéljen róluk, hiszen csak olyan fogalmak állnak a rendelkezésükre, amelyek az ő családjukat nem írják le. A dokumentum ezzel azt sugallja, hogy csak a férfi-nő párkapcsolatára épülő családok normálisak, csak az ilyen típusú családokban lehet egy gyermek boldog.
- (3) Mivel nem kerülnek kifejezett feldolgozásra, a tanulók leszbikus, meleg és biszexuális emberekkel kapcsolatos esetleges előítéletei, ellenérzései reflektálatlanul maradnak, így nem teljesül a Nemzeti Alaptanterv azon célkitűzése, hogy az iskolai oktatás segítse a kölcsönös elfogadás mint alapérték és képesség kialakulását.

Üdvözlendőnek tartjuk, hogy a tanterv céljai között szerepel az esélyegyenlőséggel kapcsolatos szemléletformálás („Esélyegyenlőség – szemléletformálás. Elfogadó, pozitív attitűd kialakítása a hátrányos helyzetű személyekkel (idősek, romák, fogyatékos emberek stb.)”. Ugyanakkor problémásnak tartjuk, hogy ebben a felsorolásban a szexuális kisebbségek és a nők nem kerülnek külön nevesítésre, csak a „stb.” kategóriába érthetőek esetleg bele, az adott pedagógusra bízva, hogy ezzel a témakörrel foglalkoznak-e. A gyakorlati tapasztalatok azt mutatják, hogy amennyiben az oktatáspolitikai dokumentumok kifejezetten nem említik ezeket a témákat, akkor azok ki is maradnak az iskolai oktatásból. Meg nem nevezett, láthatatlan csoportok esélyegyenlőségére nevelni pedagógiailag igen nehezen megoldható feladat.

A NEMI IDENTITÁS BIOLOGIZÁLÓ MODELLJE

Különösen aggasztónak tartjuk, hogy a kerettantervben újra és újra ismétlődik a következő: „A diákok segítése a genetikai nemnek megfelelő nemi identitás megerősödésében.” Szemben a dokumentum által sugallt képpel, a fogantatás pillanatában kialakuló genetikai nemből igen kevés következik a társadalmi nemre vagy a nemi identitásra vonatkozóan; a biológiai különbségekből a társadalmi szerepek és normák szintjén tapasztalható különbségek nem vezethetőek le. Ez a mondat azt az ijesztően eugenisztikus képet sugallja, hogy az iskolások az iskolakezdés napján génvizsgálatnak lesznek alávetve, és annak

megfelelően lesznek „segítve”. Túl azon, hogy tudjuk a történelemből, hogy ez az eugenisztikus látásmód hova vezet, az egyén nemi identitása, illetve szexuális irányultága nem azon múlik, hogy a Családi életre nevelés órán a fiatalok mit tanulnak erről, mivel a nemi identitás és a szexuális irányultság nem tanult viselkedés vagy tudás, amelyet tudatos neveléssel alakítani lehetne. A genetikai nemnek megfelelő nemi identitás mint cél ugyanakkor előrevetíti, hogy az iskolai oktatásnak feladata lenne a biológiai nemtől eltérő nemi identitással rendelkező fiatalok (transzneműek) átnevelése, megregulázása. A fogalomzavarral foglalkozó fejezetben kifejtettek alapján valószínűsíthető, hogy a dokumentum szerzői a „nemi identitás” alatt egyben a szexuális irányultságot is értik, és a családi életre nevelés feladatának tekintik, hogy visszaszorítsák az azonos neműek közötti szexuális és érzelmi kapcsolatokat. Ezen törekvések nyilvánvalóan ellentmondanak a nemzetközi emberi jogi alapelvekben, és a nemzeti köznevelésről szóló törvényben is lefektetett alapelvvel, hogy „a gyermek, a tanuló személyiségét, emberi méltóságát és jogait tiszteletben kell tartani”. Az iskolai oktatásnak nem feladata, hogy megkérdőjelezze a fiatalok kialakult szexuális irányultságát és nem identitását, sőt, mint ahogy a fent idézet ajánlás is kimondja, az iskolai oktatás kifejezett célja, hogy biztosítsák azokat a szükséges információkat, védelmet és támogatást, „amelyek lehetővé teszik számukra, hogy szexuális irányultságuknak, illetve nemi identitásuknak megfelelően élhessenek”.

Amennyiben a CSÉN a genetikailag (biológiai) férfi vagy női nemű tanulók férfi vagy női identitásának erősítését tűzi ki célul – és a tantervből világos, hogy itt kizárólag a heteroszexuális orientációjú férfiakra vagy nőkre gondolnak –, akkor a nem heteroszexuális, a biológiai nemükkel nem egyező társadalmi nemű (transznemű), valamint a férfi-nő bináris felosztáshoz nem illeszkedő anatómiával rendelkező (interszexuális) tanulók nem kapnak segítséget, elfogadást, támogatást nemi identitásuk, illetve szexuális irányultságuk megerősítésében. Márpedig pontosan ez az a társadalmi csoport, amelynek a legtöbb támogatásra, segítségre, megerősítésre lenne szüksége, különösen gyermek- és serdülőkorban, mivel ők azok, akik a legtöbbször válnak megkülönböztetés, kirekesztés és bántalmazás áldozatává, pontosan e tulajdonságaikkal összefüggésben.

A többségtől eltérő szexuális irányultsággal és/vagy nemi identitással rendelkező emberek leértékelésén kívül a férfiak és nők közötti különbségeket kiélező tárgyalásmód további negatív következményekkel is jár. A dokumentum egy szót sem ejt a férfiak és nők közötti hasonlóságokról, amely a nemek közötti kölcsönös megértéshez elengedhetetlen lenne; és homogén társadalmi csoportokként kezeli a nőket és a férfiak kategóriáját, figyelmen kívül hagyva ezen társadalmi csoportok belső összetettségét, sokszínűségét, nem csak szexuális irányultság, de számos más társadalmi különbözőség mentén is.

PÁRKAPCSOLATI FORMÁK HIERARCHIZÁLÁSA

A tantervből kiderül, hogy a szerzők az együttélést és az élettársi kapcsolatot az elköteleződés hiányának tekintik, míg a házasságot az életre szóló elköteleződés és hűség zálogának, valamint a gyerekvállalás feltételének tartják. Jól ismertek azok a statisztikák, miszerint a házasságok kb. fele válással végződik, a házasságok jelentős részében valamelyik vagy mindkét félnek van külső szexuális kapcsolata, és a gyermekek több mint 40%-a házasságon kívül, élettársi kapcsolatban, vagy egyedülálló szülőktől születik. Teljesen indokolatlannak tartjuk azt a társadalmi valóságtól teljesen elrugaszkodott állítást, hogy az élettársi kapcsolatokra nem jellemző az elköteleződés, és hogy az ne lenne megfelelő a gyermekvállaláshoz. Ezzel csak azt éri el a családi életre nevelés, hogy az

élettársi kapcsolatban vagy egyedülálló szülő által nevelkedett gyermekek másodrangúnak érezzék magukat, hasonlóan az azonos nemű párok által nevelt gyermekekhez (erről bővebben lásd a második fejezetben).

A házasság és a gyermekvállalás mindenek feletti prioritizálása ugyanakkor implicit módon szintén az azonos neműek közötti párkapcsolat másodrangúként kezelése irányába mutat, mivel a hatályos jogszabályok szerint az azonos nemű párok Magyarországon nem köthetnek házasságot, és gyermekvállalásukat bár a jogszabályok nem tiltják, de jelentősen megnehezítik. Ezt az ellentmondást oldani lehetne, ha a házasság mint preferált együttélési forma mellett megjelenne az azonos nemű párok számára ezzel közel azonos védelmet biztosító bejegyzett élettársi kapcsolat is.

A KAMASZKORI SZEXUALITÁS TABUSÍTÁSA

A középiskoláknak szóló részben felteszik a szerzők a kérdést: „A szex helyének miért a házasságban kellene lennie?” Végigkíséri a tantervet a „szex mint elsősorban a szaporodás célját szolgáló tevékenység” szemléletmódja, amely véleményünk szerint több szempontból is teljesen inadekvát. A házassági statisztikákra már hivatkoztunk, ezen kívül megdöbbentő számunkra, hogy általános és középiskolás gyerekeknek azt kell tanulniuk, hogy a házasság az egyetlen kívánatos párkapcsolati forma. A tanterv a kamaszkori szexualitást veszélynek, kerülendőnek, zsákutcának, devianciának állítja be, nem veszi figyelembe és nem tartja legitimnek a fiatalok – legyenek bármilyen szexuális irányultságúak vagy nemi identitásúak – valós tapasztalatait. Mintha a tanterv szerzői annyira nem tudnának mit kezdeni a fiatalok szexualitással, hogy szeretnék kivágni azt a 10-15 évet a fiatalok szexuális életéből, amelyet a hosszútávú elkötelezett párkapcsolat (ha lesz ilyen) kialakításáig eltöltenek. Az LMBT fiatalok szempontjából a tanterv ugyanakkor ezzel burkoltan azt sugallja, hogy ezek a fiatalok lehetőleg egyáltalán ne éljenek szexuális életet (hiszen szexuális kapcsolatuk gyermeknemzésre nem alkalmas és házasságot sem köthetnek).

ERŐSZAK, BÁNTALMAZÁS

Üdvözlendőnek tartjuk, hogy a családon belüli erőszak és a kortársbántalmazás fogalmai bekerültek a tantervbe, mivel előbbi a családok jelentős százalékát érinti, utóbbi pedig számos meleg, lesbikus, biszexuális, transznemű és interszexuális, illetve egyéb védett tulajdonsága miatt kiközösített, zaklatott, bántalmazott tanulónak okoz nehézségeket. Javasoljuk, hogy a dokumentum külön is térjen ki a homofób és transzfób iskolai erőszak kérdésére, hogy ezzel is bátorítsa a tanárokat, hogy lépjenek fel, ha iskolájukban ilyet tapasztalnak. Reméljük, a pedagógusok megfelelően képzett szakemberektől kellő felkészítést is kapnak, hogy hogyan foglalkozzanak ezzel a témával és hogyan segítsenek azoknak a tanulóknak, akik családon belüli erőszak, illetve a kortársbántalmazás közvetlen vagy közvetett elszenvetői.